

כלב נאמן הרוח, משוטט על ארבע רגלי אוויר

ברכה רוזנפלד: אחר כך הייתי בראשית, הוצאות ספרא, איגוד כללי של סופרים בישראל 2009

קובץ שיריה הרביעי של ברכה רוזנפלד (זכה בפרס אס"י) הוא ספרה האישי והחושפני ביותר. זהו מסמך מטלטל ומיטלטל בעולם כאוטי של מחלה, שחרדים ממנה עד "שחוששים להגות את שמה (לא, זה לא שלי" עמ' 21).

צעד אחר צעד מובל הקורא ל"מסע אל תוך הגיהנום וחזרה", שבו אובדן הרחם מנשל את הכותבת מנשיותה ומטיל בה מום (עמ' 39). ובכל זאת, מתוך ייסורי "מערת בטנה המרוקנת" נולד קול ייחודי ועז (עמ' 43). מתוך האין היא נולדת מחדש: "אחר כך הייתי בראשית" (כשמו של הספר).

הקורא המתלווה אל המשוררת באודיסאה שלה, יוצא מחוץ גם מכוח המבט האירוני שבו נעטפים מצבים קשים מנשוא, וגם מכוח השפה והמילים. חרף מודעתה לעובדה שבכוחה של המילה להעניק בעיקר סעד נפשי, היא מנסה להרחיק את המוות באמצעות המילים.

רק בכוחה שלה, כאדון לגורלה, ובתשוקתה האדירה לחיים, שהיא כמגדלור מאיר למרחוק, תגיע לחוף מבטחים: "כי ראשי הוא הקברניט / וצוות מלחיו הם אברי גופי" (מיטה' עמ' 10). אך לא נעדר הספק; אמנם היא הקברניט והאדון לגורלה, אך מסעה אל המילה נערך בנופה של אטלנטיס האבודה, בדרכה לייסד את רפובליקת המשוררים. כזכור, אטלנטיס, שבכתבי אפלטון, מוגנת מכל עבריה, רק לא מהאויב הפנימי, האימוסי, שהביא לחורבנה.

ויותר מכך, "רפובליקת המשוררים" מרמזת על "רפובליקת בנות", וכך נוצרת אירוניה המעמידה את הרעיון בספק. גם שתי השורות החותמות את השיר - "השירים יקראו למיחן / הוא לא יסרב להגיע" (עמ' 11) מאששות את תחושת הספק באפשרות הגאולה, משום שהאירוניה כאן מופנית לעוסקים במלאכת השיר וסבורים שבכוחה לגאול את העולם, ולא מעט כלפי עצמה, כמי שנמנית עמם.

ובכל זאת, השיר 'לפני הגיתוח, בקשה' (עמ' 24) נחתם במילים: "אני מאמינה בכוחן של המילים לפזר את הפחדים / ובכוחות הריפוי / שלי". כלומר, בצירופים מסוימים, יש למילה כוח גואל ומציל: "כוכב שביט חף / רשם את אותיות שמך על שמי / קידש את הלבנה / אחר כך הסתיר" 'ציפה בחלום של מורפין' עמ' 32).

מה שאינו משתמע לשתי פנים הוא כוח הארוס, כוח החיים, כאנטיתזה ל"מסך הפלדה היורד" כגיליוטינה על חצי חשכת הלילה, הבוקת כמראה, מול המוניטור שהקו הווהר שלו (בדומה למטוטלת אורלוגין) מרצד "על צג החיים והמוות" (מוניטור' עמ' 33). המוניטור מייצג גם את חלופיות החיים,

כפי שמופיעה גם בשירים 'זמן' בעמ' 58, ובשירים בעמודים 60 (ללא שם) ו-61 'זמן נחבא' - שיר גוגע, אירוני מר ונוקב.

עוד על הארוס כמקור חיים בשיר 'עשה איתי אהבה' (עמ' 55), שם מבקשת הדוברת מהאהוב לחבר מחדש את גופה הכבד, הדואב, לנשמתה "באמצעות האביונה", ובשיר 'ציפה בחלומות של מורפין' (עמ' 30) היא מבקשת מאהובה שאינו מתיירא "מעודפי הדבש" בגופם, לעזור לה "לחצות את גבולות הייאוש השלם / מילה טובה תהיה לציפור מתוך להקה במעופה".

מכוח חיות זה מושפע גם העולם הסובב אותה: "העיינות שרות לה / האופק מתפרע" - באינטראקציה עם הטבע, שמכוחה נוצרת הפלטפורמה שממנה תוכל להבריא.

המבט פנימה אינו מחמיץ דבר. השיר 'הרדמה בסיכון גבוה' (עמ' 25), תוהה מה עשתה הנשמה כשהגוף הורדם: אולי פרשה להטביע יגונה בממשות האתריה, אולי ריחפה על פני המים והתהום, אולי חיכתה הנשמה בתשוקה אדירה להתאחד שוב עם גופה, ואולי לקחה פסק זמן להתגלגל כאוות נפשה, כדי ללמדה, בבוא העת את סוד הגלגלים, "ואולי נשארה במקומה / כהשערה / שאין להפריכה".

השיר הקשה והאקזיסטנציאלי 'המתנה לתוצאות הבדיקה', מסמר שיער מעצם שמו, והביטוי הציורי שבהמשכו מחזק ומעצים את חוויית האימה. המשוררת מתארת עצמה כמצויה על הגרדום, והחבל מתנודד מעליה. חבל שעליו תלוי פסק הדין, שאין היא יודעת את מהותו, אבל אין בידה לשנותו. בשיר הקפקאי משהו יש ערכאה עליונה פוסקת, גזר דין וגרדום, אולם נעדרים בית משפט, חבר מושבעים או שופטים, או זכות הדיבור לעומד למשפט להשמיע את דעתו.

כמה כוח יש בשיר האהבה היפהפה 'כשאתה מעסה את כפות רגלי' (עמ' 38) - שבו אקט פשוט ומכמיר לב משיב את מנהרת הזמן לאחור: אז איתני הטבע שבים אל הגרעין הבסיסי, כמו הגוף ה"שב אל עצמו... והפרי מתוק".

שירים אחדים מפגישים את כוחות הטבע עם יישומם במציאות שמתוכה נכתבו, כמו השיר 'מגמה' (עמ' 46). המתאר את האינטראקציה שבין פעולת הצנטריפוגה במעבדת בית החולים, למקבילתה, הארץ הסובבת על צירה.

ישיר קצרצר המבטא בעוצמה את הבדידות: 'האילן שבחלון' (עמ' 41), מובא כאן במלואו:

"ענן של אובך נשבר בין ענפיו / הוא נעזב מציפוריו / רק הצמא במערומיו / מנחש את צערו".
שירי הקובץ כובשים באימאז'ים המרגשים והעוצמתיים שלהם - למשל: "אני גוררת את חיי / פרדה פצועה בשלג / גוררת / מזחלת עמוסה / והגורל / כמו עגלון שיכור / מצליף / בעכווה" ('רגליים קרות', עמ' 37). וגם: "חסר סבלנות הוא הכאב / והאין-אונים - / כנועים / בקלות מתמסרים / ובתווך אני / נאחזת בגלגלי עתיד דוהרים" ('התעוררות', עמ' 28). וגם: "כלב נאמן הרוח / משוטט על ארבע רגלי אוויר / נובה משבים" ('רוח פריצים', עמ' 40) - שבהיכנסך אליהם הנך

כנכנס אל פרדס, שממנו אינך רוצה לצאת. ❖

מלכה נתנוזן

זכות השתיקה השיפוטית

שבתאי עזריאל: מערכת המשפט במשפט הציבור, על ביטול מס רכוש ועל מערכת המשפט, הוצאת המחבר 2010, 354 עמ'

ספרו של עזריאל שבתאי, שיחד עם יונה שגב ייסד את עמותת נמ"ר (נפגעי מס רכוש), שהביאה לביטול מס רכוש, אינו עוסק רק במאבק משפטי ובוכיוות אורח, אלא מאיר את המרחק שבין ההתיימרות לשלטון החוק למציאות הנסגרת והמוסתרת שלו. הספר הוא תיעוד המבוסס על "רשימות, תחקירים, סאטירות, קומיוניקטיס, תלונות, תכתובות, עתירות" (כפי שמעיד גב העטיפה), אולם שפע העניינים חוזר על עצמו, וגם אם כל פריט כשלעצמו מעניין והכתיבה חדה, הקורא עלול לחוש כי מדובר שוב ושוב באותה הגברת. עריכה עניינית היתה מקצרת הספר בשליש לפחות, ללא פגיעה בחשיבותו המחויבת בתגובת הממסד, ובכירור יסודי של טענות המחבר.

אחת הסוגיות היותר חשובות שמציג הספר, עניינה ההתמחות המשפטית של קרובי (בעיקר בניהם של) שופטי בית המשפט העליון אלה אצל אלה, כמסתבר משרטוט מחשיך עיניים (עמ' 110), כמו גם טבלת ניגודי העניינים בין שופטים ובני משפחה (עמ' 101-106). לאור הדברים האלה, נראה שהנפוטיום במערכת המשפטית חמור ביותר. בכנס בנושא "שחיתות ציבורית ומינויים פוליטיים", כשנשאל השופט זמיר (על ידי עזריאל) אם הנפוטיום בפוליטיקה חמור מהנפוטיום במערכת המשפט (עמ' 269), עזב זמיר את המקום מבלי להשיב ומבלי להיפרד לשלום.

מתברר, למשל, כי לעודד מודריק "יש שלושה ילדים וחתן עורכי דין, אחת הבנות עובדת בפרקליטות הפלילית בתל אביב ומופיעה בפני חבריו לערכאה או בפני שופטים הכפופים לסמכותו הערעורית" (עמ' 24). על המציאות המשפטית שנוצרה כותב עזריאל באירוניה: "לפי כלל 15 לכללי האתיקה, נאסר על שופט לשבת בדין אם בא כוח אחד הצדדים עובד עם בן משפחתו באותו משרד עורכי דין. יודגש שהכלל הנדון נכתב בעברית בהירה ומובנת לחלוטין ולא בארמית, ואין כל מקום לפרשנויות" (עמ' 215).

מעניין במיוחד המצב אצל מי שהיה נשיא בית המשפט העליון אהרון ברק, שאשתו "אלישבע ברק סגנית נשיא בית הדין הארצי לעבודה, הכפופה לסמכותה הערעורית של הערכאה שבעלה עומד בראשה [...] 1987 מכהנת בתפקידי שיפוט בבית הדין לעבודה" (עמ' 101).